

1. Історія та теорія держави та права забезпечення.

Ваганова І.М.

к.ю.н., викладач кафедри
правового регулювання економіки
Харківський національний економічний
університет ім. Семена Кузнеця
м. Харків, Україна

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ПРАВОВІДНОСИН У ПРАВІ

Дослідження правовідносин займає одне з провідних місць в праві. Їх результати мають важливе наукове і практичне значення. Саме в правовідносинах реалізуються суб'єктивні права і обов'язки громадян у сфері праці. Питання виникнення правовідносин, включаючи і трудові відносини, досліджувались такими відомими вченими-юристами, як Алексєєв С.С., Александров М.Г., Гінцбург Л.Я., Лівшиць Р.З., Орловський Ю.П., Кечекьян С.Ф., Скобелкін В.М., Халфіна Р. Й., Нікітінський В.І., Сироватська Л.О. та інші.

Варто зауважити, що за останні роки заслуговує на увагу тенденція розгляду юридичної природи правових відносин через призму трьох основних елементів: зв'язок – фактичне відношення – суспільні відносини [1, с. 404-408].

Розглянемо детальніше у чому ж полягає зв'язок. Зв'язок – це стан залежності або підпорядкованості одного явища або суб'єкта від іншого: це те, що визначає можливість та характер наступних відносин [2, с.77]. Він може бути одностороннім або взаємним, породжувати та визначати наступні взаємообумовлені відносини. Якщо суспільні відносини носять результативний характер, а суспільний зв'язок – процесуальний, то тоді в деякому сенсі суспільні відносини виступають як можливість визначених

типів зв'язків, що існують у виді взаємодій, а суспільний зв'язок – як дійсність взаємодії [3, с.8]. Важливо відзначити, що зв'язок між суб'єктами можна розглядати як нормативно-соціальна передумова або умова наступної взаємодії в межах суспільного відношення. Це означає, що правова норма, встановлюючи зв'язки субординації або партнерства між сторонами, моделює їх наступну взаємодію. Стан зв'язаності на рівні правового статусу прогнозує характер розвиваючої поведінки суб'єктів. Однак реальний зміст людської діяльності завжди значно глибше будь-якої схеми, і суспільний зв'язок, перетворюючись у фактичні відносини між суб'єктами, ускладнюються різноманіттям конкретних актів поведінки.

Другим елементом природи правових відносин – фактичне суспільне відношення. Практично всі автори відмічають, що в основі будь-якого правового відношення лежить фактичне відношення зацікавлених суб'єктів, але що воно являє собою, розуміється неоднозначно. Так, наприклад, В.О. Тархов пропонує розуміти фактичні відносини в декількох розуміннях: 1) як відносини, що не мають суспільного значення; 2) як відносини, дійсно існуючі, на відміну від теоретичних або уявних; 3) як відносини, що існують до правового регулювання; 4) як відносини, що частково мають суспільне значення и тому лише частково піддаються правовому регулюванню [4, с. 5]. З такою позицією варто погодитися, однак, на наш погляд, справжня специфіка фактичних суспільних відносин, що лежать в основі правовідносин, полягають у тому, що вони представляють собою реальне багатоманіття практичної поведінки суб'єктів, що складає взаємодію сторін. Так, наведемо приклад відносно договору купівлі-продажу (ст. 655 ЦК України)[5]. Зв'язок у цьому відношенні виглядає як визначений природою суспільного та державного устрою соціальний та правовий статус покупця та продавця, що виражається у можливості їх взаємодії як рівних партнерів. Фактичне

відношення тут появляється у всьому багатоманітті реальних дій покупця та продавця, що супроводжується конкретними діями сторін (можливість розглянути товар, запитати про якість товару, зважити його, торгуватися і т.д.). Це і є фактичне відношення між сторонами, що значно різноманітніше юридичного змісту виникаючого правового відношення, що реалізується. Саме є правове відношення виражається в опосередкованих нормах права дій сторін, що тягнуть за собою правові наслідки. Таким чином, правове відношення являє собою реалізований у фактичній взаємодії сторін зв'язок між суб'єктами, що врегульований нормами права.

Основними ознаками правовідносин є: характеристика їх як особливого різновиду суспільних відносин; виникнення та здійснення їх на основі норми права; зв'язок суб'єктивного права та юридичного обов'язку у якості юридичного змісту правовідносин; вольовий характер; наявність заходів державного примусу.

Література:

1. Гревцов Ю.И. Правовые отношения // Общая теория государства и права / Под ред. М.Н. Марченко. - В 3 т. Т. 3. - М. - 2001. - 756 с.
2. Вопленко Н.Н. Правовые отношения: понятие и классификация / Н.Н. Вопленко // Вестник ВолГУ. Серия 5. - №6. - 2004 – С. 76-89.
3. Вырелкин В.П. Общественные отношения как категория марксистской социологии: Автореф. дисс. ... канд. филос. наук: 620 - диал. и ист. мат-зм / Ленинградский гос. ун-т. - Л., 1969. - 17 с.
4. Тархов В.А. Гражданское правоотношение: монография / Уфим.Высш.шк. – Уфа, 1993. – 122 с.
5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР).- 2003. - №№ 40-44. - ст.356